

РІВНЕНСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ  
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ  
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ»  
РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

ПОГОДЖЕНО

Протокол засідання науково-  
методичної ради Рівненського  
обласного інституту післядипломної  
педагогічної освіти

від

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ департаменту освіти і науки  
Рівненської обласної державної  
адміністрації

від

Навчальна програма з позашкільної освіти  
еколого-натуралістичного напрямку  
гурток «Планета Еко»  
1 рік навчання

**Автор:**

БОНДАР Тетяна - керівник гуртків комунального закладу «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради

**Рецензенти:**

ВЛАСЮК Інна – методист комунального закладу «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради

## ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Екологічне, природоохоронне виховання повинно починатися з самого раннього дитинства, оскільки діти особливо чутливі до добра, допитливі. Адже відомо, що інтерес до природи найбільший у дітей молодшого шкільного віку. Саме у цьому віці слід закладати моральні основи, розвивати почуття прекрасного, вміння бачити красу природи.

Необхідною умовою виховання екологічної культури, поведінки є поступове підведення дітей до розуміння того, що рослини і тварини – це живі істоти, які вимагають певних умов життя.

Навчальна програма «Планета Еко» реалізується у гуртках еколого-натуралістичного напрямку та спрямована на вихованців молодшого шкільного віку та передбачає один рік навчання (180 години на рік, 5 год. на тиждень) основного рівня.

Кількісний склад гуртка 15– 20 вихованців.

**Метою** навчальної програми є послідовне формування екологічної культури дітей молодшого шкільного віку шляхом створення сприятливого середовища, яке забезпечить розвиток, саморозвиток дитини та природоохоронне світосприйняття.

**Основні завдання** програми полягають у формуванні таких компетентностей:

- *пізнавальної*: формування елементарних уявлень і понять про об'єкти та явища природи, їхні взаємозв'язки у системі «жива – нежива природа», «природа – людина», екологічні проблеми сучасності, способи позитивного впливу на природу;

- *екологічної*: усвідомлення позитивного і негативного впливів людини на природне довкілля, значення єдності людини і навколишнього середовища, виховання екологічно грамотної поведінки в природі, розвитку загальнолюдських цінностей та екологічного мислення;

- *творчої*: формування творчих здібностей, потреби у творчій самореалізації розвиток творчої ініціативи, та духовному самовдосконаленні;

- *комунікативної*: сприяти розвитку навичкам міжособистісного спілкування;

- *соціальної*: формування екологічної культури та переконань відповідального ставлення до навколишнього природного середовища, мати чітку ціннісну орієнтацію на збереження життя і природи, задоволення потреби у самоосвіті та саморозвитку.

Навчальна програма складається з дванадцяти розділів. Розділи в програмі взаємопов'язані. Вони дозволяють формувати поняття, поглиблювати знання дітей та дають можливість виховувати екологічну культуру. Оскільки це робота з дітьми молодшого шкільного віку, то перевага надається практичним та комбінованим заняттям.

У процесі занять гуртківці ознайомлюються з об'єктами живої і неживої природи, отримують знання про взаємозв'язки та сезонні зміни в природі. Це

дає можливість вихованцям орієнтуватися у природному середовищі, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та формувати правильну поведінку в природі.

Враховуючи вікові особливості дітей молодшого шкільного віку, програмою заплановано використання різноманітних форм і методів подачі матеріалу. Пропонується використовувати загадки, вікторини, кросворди, філворди, дидактичні ігри, екскурсії, різні технічні засоби навчання та ігрові форми роботи.

Навчальна програма адаптована до проведення занять в дистанційному форматі.

Формами контролю за результативністю навчання є опитування, міні вікторини, виставки малюнків, аплікацій, індивідуальних творчих робіт. Це забезпечує можливість виявити набуті знання, навички, вміння гуртківців.

Теми та розподіл годин навчально-тематичного плану вказано орієнтовно. За необхідності в установленому порядку керівник гуртка може внести зміни до кількості годин у межах кожного змістової теми. Враховуючи інтереси вихованців, їх кількість у групі, стан матеріально-технічного забезпечення, керівник гуртка може змінювати кількість теоретичних і практичних занять (залежно від того, як швидко та якісно вихованці набувають практичних навичок), враховуючи обсяг часу, що передбачений типовими навчальними планами для позашкільних навчальних закладів.

**Початковий рівень, перший рік навчання**

**НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН**

| №      | Розділ, тема                           | Кількість годин |            |        |
|--------|----------------------------------------|-----------------|------------|--------|
|        |                                        | теоретичних     | практичних | усього |
| 1.     | Вступ                                  | 2               | -          | 2      |
| 2.     | Природа – наш дім                      | 2               | 3          | 5      |
| 3.     | Осінь золота                           | 7               | 10         | 17     |
| 4.     | Ліс – зелене диво                      | 5               | 8          | 13     |
| 5.     | Цікавий світ рослин                    | 6               | 9          | 15     |
| 6.     | Прийшла зима                           | 7               | 13         | 20     |
| 7.     | Цікавий світ тварин                    | 9               | 18         | 27     |
| 8.     | Мешканці Чорного моря                  | 7               | 10         | 17     |
| 9.     | Весна в природі                        | 11              | 19         | 30     |
| 10.    | Таємничий світ комах                   | 6               | 9          | 15     |
| 11.    | Багатство землі – корисні<br>копалини. | 6               | 4          | 10     |
| 12.    | Охорона природи                        | 3               | 4          | 7      |
| 13.    | Підсумок                               | -               | 2          | 2      |
| Разом: |                                        | 71              | 109        | 180    |

**ЗМІСТ ПРОГРАМИ**

**1. Вступ (2 год.)**

*Теоретична частина.* Ознайомлення гуртківців з планом роботи. Правила техніки безпеки під час виконання практичних робіт і екскурсій. Природа – джерело краси і добра.

**2. Природа - наш дім (5 год.)**

*Теоретична частина.* Світ в якому ти живеш. Невидимі ниточки природи.

*Практична частина.* Виготовлення паперової аплікації «Мій дім». Екскурсія на території навчального закладу. Ознайомлення з природними об'єктами живої і неживої природи.

**3. Осінь золота (17 год.)**

*Теоретична частина.* Осінь. Сезонні зміни у природі. Осінь – щедра господиня. Осінні дарунки саду. Осінні дарунки полів. Дарунок осені – гриби.

Осінні явища в житті рослин. Подорож до осіннього лісу. Листопад. Осінні зміни в житті птахів. Осінні перельоти. Осінні зміни в житті тварин.

*Практична частина.* Аплікація з паперу «Ходить гарбуз по городі», «Кошик з фруктами», «Осінній пейзаж». Конструювання з паперу «Їжачок-лісовичок», «Гарбуз», «Гриби». Листівка аплікація «Осінній пейзаж з птахами». Гра-вікторина «Щедра осінь». Екскурсія в природу територією навчального закладу з метою спостережень за сезонними змінами та збору листочків дерев і кущів, жолудів, каштанів і ін. природного матеріалу.

#### **4. Ліс – зелене диво (13 год.)**

*Теоретична частина.* Ліс – безцінний дар природи. Хвойні та листяні дерева. Типи лісів. Дерева знайомі і незнайомі: «Дуб – лісовий велетень», «Яблунька – дичка». Пернаті друзі лісу.

*Практична частина.* Індивідуальна робота з картками «Поверхи лісу», «Типи лісів». Конструювання з паперу «Сова», «Яблуко», «Жолуді». Еко-ігри «Ярусність Лісу», «Павутинка лісу». Еко-вікторина «Загадки лісу». Екскурсія в природу з метою ведення спостережень за ярусним розташуванням дерев, кущів та трав'янистих рослин.

#### **5. Цікавий світ рослин (15 год.)**

*Теоретична частина.* Зелене диво землі – рослини. Пристосування рослин до різних природних умов життя. Чи можуть рослини захищатися? Культурні та дикорослі рослини. Кімнатні рослини. Способи розмноження кімнатних рослин. Зелена – аптека матінки землі. Рослини-символи українського народу.

*Практична частина.* Паперопластика «Інтер'єрний віночок». Аплікація з паперу «Кактус», «Український віночок». Конструювання та декорування паперових пакетів для фіто зборів. Приготування та дегустація фіто чаю. Мозаїка з насіння та зернових культур. Догляд за кімнатними рослинами. Еко-вікторина «Квіти диво природи». Перегляд відеофільму.

#### **6. Прийшла зима (20 год.)**

*Теоретична частина.* Ознаки зими. Зимові явища природи. Як утворюється сніг і лід. Птахи взимку. Охорона та приваблювання зимуючих птахів. Зимовий ліс. Звірі взимку. Зимова майстерня. Бесіда Свято новорічної ялинки. Різдвяні свята.

*Практична частина.* Аплікація з паперу «Зимовий ліс», «Зима у місті», «Ведмедик». Виготовлення годівниць для птахів. Конструювання з паперу «Морозні візерунки». Зимові майстерні. Виготовлення тематичних листівок. Виготовлення новорічних прикрас. Еко-ігри «Зимуючі птахи», «Сніжинки, вітер і мороз». Конкурс-гра «Хто як зимує?». Екскурсія на виставку новорічних та різдвяних композицій.

## **7. Цікавий світ тварин (27 год.)**

*Теоретична частина.* Різноманітність тварин. Значення тварин у природі і житті людини. Як тварини пристосувалися до життя в природі. Домашні улюбленці. Собака – вірний друг людини. Кіт – домашній улюбленець. Папуги. Знайомство з черепахою. Акваріум та його мешканці. Ознайомлення з тваринним світом краю (типові представники, їх характеристика). Свійські та дикі тварини. Портрети свійських тварин та їхніх родичів. Диво на ім'я коник. Про корівку годувальницю. Свійські птахи – окраса подвір'я.

*Практична частина.* Аплікація з паперу «Корівка», «Веселий папужка», «Акваріум». Конструювання з паперу «Півник», «Курочка», «Черепаха», «Коник». Еко-вікторина «Стежками рідного краю», «Все про кішок». Еко-гра «Цікаві тварини». Перегляд тематичних відеофільмів та їх обговорення. Екскурсія до зоологічного парку для ознайомлення з правилами утримання та догляду за дикими тваринами.

## **8. Мешканці Чорного моря (15 год.)**

*Теоретична частина.* Підводний світ Чорного моря. Пристосування тварин до життя у воді. Тварини Чорного моря (Дельфіни, Медуза, Краб, Морський коник, Акула – катран.)

*Практична частина.* Індивідуальна робота з картками «Пристосування риб до життя у воді». Аплікація з паперу «Медуза», «Акула – катран», «Краб», «Морський коник», «Дельфін». Конструювання з паперу «Рибки». Перегляд тематичних відеофільмів та їх обговорення.

## **9. Весна в природі (30 год.)**

*Теоретична частина.* Характерні ознаки весни. Пробудження дерев та кущів від зимового сну. Соко рух. Плаче берізка. Перші провісники весни – первоцвіти. Квітка весни – тюльпан. Тварини на весні. Дитинство жабки. Птахи весною. Лелеки – наші друзі. Прилетіла ластівочка тай до мого саду. Подорож краплинки (рух води в природі). Природа розкриває свої таємниці. (Вітер, Веселка). Де срібліє вербиця, там здоров'я водиться. Бесіда Великдень.

*Практична частина.* Індивідуальна робота з картками «Кругообіг води», «Життєвий цикл квітки – тюльпан», «Життєвий цикл – жабка», «Фази розвитку дерев та кущів». Конструювання з паперу «Тюльпан», «Ластівка», «Вітрячок», рухомої моделі «Веселка, хмарка, дощик», «Жабка» Аплікація з паперу «Берізки», «Яблуневий цвіт», «Лелека», «Підсніжники», «Вербові котики». Виготовлення тематичних листівок. Еко-гра «Веселкові кольори». Еко-вікторина «Подих весни». Екскурсія в природу.

## **10. Таємничий світ комах (15 год.)**

*Теоретична частина.* Хто такі комахи і які вони бувають? Комахи – наші друзі (Сонечко, Мураха, Бджола, Метелик, Павук, Бабка). Різниця між комахами і павуками.

*Практична частина.* Індивідуальна робота з картками «Життєвий цикл – метелик», «Життєвий цикл жук – сонечко». Конструювання з паперу «Бабка»,

«Жук – сонечко», «Бджілка», «Павучок». Аплікація з паперу «Метелики – літаючі квіти», «Мураха».

### **11. Багатство землі – корисні копалини (10 год.)**

*Теоретична частина.* Таємниця ґрунтів. Корисні копалини. Глина – найзагадковіший скарб природи. Пісок – чарівник. Що ми знаємо про сіль?

*Практична частина.* Досліди з піском та сіллю. Ліплення глиною. Ліплення з солоного тіста фігурок тварин, птахів. Аплікація з кольорового піску.

### **12. Охорона природи (7 год.)**

*Теоретична частина.* Повітря навколо нас. Чому вода найдивовижніша рідина на світі? Споживання та відходи. Як правильно сортувати сміття.

*Практична частина.* Проведення дослідів «Вивчення властивостей води», «Вода в природі та способи її очищення», «Вивчення властивостей повітря». Перегляд тематичних відеофільмів та їх обговорення. Впорядкування території школи, парку.

### **13. Підсумок (2 год.)**

*Теоретична частина.* Підведення підсумків роботи гуртка.

*Практична частина.* Еко-гра «Будь природі другом».

## **ЗАВДАННЯ НА ЛІТО**

1. Зібрати гербарій рослин.
1. доглядати кімнатні рослини;
2. виконувати вправи ранкової гігієнічної гімнастики;
3. Екологічні екскурсії в природу:
  - ботанічний заказник загальнодержавного значення «Вишнева гора»
  - парк культури і відпочинку ім. Т.Г. Шевченка;
  - Рівненський зоологічний парк
  - берег озера селища Басів Кут;
  - Рівненський краєзнавчий музей

## ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

*Вихованці мають знати і розуміти:*

- роль рослин і тварин у природі та їх значення;
- взаємозв'язок людини і навколишнього середовища;
- вплив сезонних погодних процесів на життєдіяльність рослин і тварин;
- взаємозв'язки живої і неживої природи;
- єдність людини і навколишнього середовища;
- види рослин і тварин регіону, занесені до Червоної книги України;
- поняття кругообігу речовин у природі;
- правила поведінки в природі.

*Вихованці мають уміти і застосовувати:*

- проводити прості фенологічні спостереження та оформляти їх результати;
- виявляти взаємозв'язки у прояві сезонної ритміки в живій і неживій природі;
- розпізнавати рослини і тварини своєї місцевості, які вивчалися;
- визначати риси пристосованості живих організмів залежно від середовища їх існування;
- доглядати за рослинами і тваринами живої природи.

*Вихованці мають набути досвід:*

- проведення простих фенологічних спостережень та оформлення результатів спостережень;
- догляду за рослинами і тваринами живої природи;
- участі в природоохоронних заходах.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Бутченко Л.І. Природа в житті українського народу. – Київ: Вид-во «Лібра» - 2007.
2. Грущинська І. В. Портрети свійських тварин та їхніх диких родичів / Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2009. Грущинська І. В. Як спостерігати за природою / І. В. Грущинська – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2009.
3. Дозвілля школярів: ігри, конкурси, розваги / Упорядник: Л.Шелестова, Н.Чиренко, Н.Чернякова. – К.: Шк. Світ, 2012.
4. Плига Андрій. Землянських Ігор. Знайомі незнайомці. Птахи міст та сіл України. – Бровари.: ФОП Бобко О. В., 2013.
5. Рослини Червоної книги України. Комплект наочних посібників. – Харків: Вид-во «Ранок» - 2008. – 20 окремих аркушів у папці.
6. Тучапська Г. В. Квітковий бал: Етимологічний словник в легендах і переказах. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006.
7. Фесюкова Л.Б., Григор'єва О.О. Пори року. Комплексні заняття. - Х.: Веста: ТОВ Видавництво «Ранок», 2007.